

Kwitnący migdałowiec (1890). Vincent van Gogh.

być związane z oczopląsem. Choroba Meniera nie tłumaczy jednak innych objawów zaobserwowanych u artysty. Z kolei Loretta S. Loftus i Wilfred Niels Arnold uznali, że właściwym rozpoznaniem powinna być ostra przerywana porfira, charakteryzująca się napadowymi bólami brzucha, nudnościami, wymiotami i utratą apetytu, następnie zmianami świadomości i zaburzeniem funkcji umysłowych. Jednak dolegliwości internistyczne nie są w przypadku van Gogha udokumentowane.

Największe arcydzieła Vincent van Gogh stworzył w okresach zaostrzenia choroby. Jednak nieprzeciętnej inteligencji i zdolności twórczych artysty nie należy wiązać tylko z chorobą. Jego dzieła nie pozostawiają wątpliwości, że ich twórca miał niezwykle talent malarski i w niekonwencjonalny sposób postrzegał świat. Pozostaje nam snuć domysły, czy tajemnicza choroba stymulowała czy ograniczała jego zdolności twórcze? Czy była przekleństwem, hamując rozwój talentu i przerywając zbyt wcześnie twórcze życie? A może to ona wyostrzyła zmysły i wyzwoliła szczególną wrażliwość w postrzeganiu świata? Czy w pełni zdrowia byłby w stanie stworzyć swoje dzieła?

Niezależnie od odpowiedzi, podziwiając dzieła Vincentego van Gogha, warto zastanowić się nad problemem cierpienia w życiu człowieka. Może przykład tego artysty pomoże dostrzec inny wymiar choroby i głębiej zrozumieć przeżycia pacjentów.

Olchownik Beata

*Dr n. med.
Kliniki Neurologii i Rehabilitacji Dziecięcej UMB.*

Sobaniec Wojciech

Prof. dr hab., kierownik Kliniki Neurologii i Rehabilitacji Dziecięcej UMB.

Lekarze białostoccy

w okresach: międzywojennym i powojennym

Październik 1949 roku. Państwo Szaykowsky na urlopie. Z archiwum Julii i Czesława Hake.

Berta Szaykowska

(1889 – 1980)

Urodziła się 12 września 1889 r. w Białymstoku. Jej ojciec Antoni Sznajder był urzędnikiem państwowym. Matka – Maria – pochodziła z rodziny Ołdakowskich. Rodzice Berty mieli duży drewniany dom przy ul. Mazowieckiej Nr 7. W tym domu mieszkała ona przez całe swe życie. Była najmłodszym i jedynym żyjącym dzieckiem z trzynastoorga rodzeństwa. Szkołę podstawową, a następnie gimnazjum żeńskie ukończyła w Białymstoku. W latach 1909 – 1913 studiowała na Wydziale Fizyczno-Matematycznym w Warszawie, a następnie w latach 1913 – 1917 kształciła się w Żeńskim Instytucie Medycznym w Charkowie. Naukę ukończyła, uzyskując dyplom lekarza.

Pracę zawodową rozpoczęła w czasie I wojny światowej. Była lekarzem w po-ciągu sanitarnym, w którym gromadzono rannych żołnierzy z toczących się walk frontowych.

W 1918 r. wyszła za mąż za Adolfa Kajzera, oficera wojsk niemieckich, i wróciła do Białegostoku. W roku 1919 jej mąż zmarł na tyfus.

W tym samym roku podjęła pracę w Miejskim Szpitalu Zakaźnym w Białymstoku, a w latach 1922 – 1924 na Oddziale Wewnętrznym w Szpitalu św. Rocha przy ul. Lipowej 47. Pracowała również jako lekarz szkolny w nowo otwartym w 1919 roku Gimnazjum Państwowym im. Anny Jabłonowskiej. Z jej inicjatywy, w starszych klasach gimnazjum wprowadzono drugie śniadanie

dla wszystkich uczennic oraz lekcje higieny. Efektem jej pracy z młodzieżą była przygotowana do druku publikacja pt. „O skrzywieniach kręgosłupa”. W 1922 r. nostryfikowała dyplom lekarza.

W 1924 r. ponownie wyszła za mąż. Tym razem związała się z lekarzem Wacławem Szaykowskim – wdowcem

Doktor Szaykowska była zwolenniczką świeckiego wychowania młodzieży i za tę działalność na terenie Gimnazjum Państwowego im. Anny Jabłonowskiej, uchwałą Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 1931 r., została zwolniona. Pracowała jednak w tymże gimnazjum nadal, tylko że bezpłatnie, uzyskując uznanie Rady

odbyły się pierwsze egzaminy maturalne abiturientek tajnego komitetu z Ostrowi Mazowieckiej.

W roku 1944 na krótko wyjechała do Częstochowy, skąd po roku powróciła do Białegostoku i ponownie podjęła pracę w Stacji Opieki nad Matką i Dzieckiem (1945–1951). W latach 1951–1952 była lekarzem w Państwowym Domu Dziecka, a także pracowała w Wojewódzkiej Stacji Sanitarnej-Epidemiologicznej w Sekcji Higieny Szkolnej. W tym okresie uzyskała II stopień specjalizacji z zakresu pediatrii.

Doktor Szaykowska nie miała własnych dzieci, ale zaopiekowała się sierotą z zaprzyjaźnionej rodziny, umożliwiając jej naukę, którą finansowała aż do ukończenia studiów medycznych.

Od 1 września 1953 r. objęła stanowisko dyrektora w Bibliotece Akademii Medycznej w Białymstoku. Mimo że nie była przygotowana fachowo do pełnienia tej funkcji, to jednak dzięki właściwemu pojmowaniu roli biblioteki w środowisku akademickim, potrafiła sprostać podjętym zadaniom. Dzięki mądrej polityce zakupów, właściwie prowadzonej wymianie międzybibliotecznej krajowej i zagranicznej, zaangażowaniu w pozyskiwanie cennych wydawnictw z rozproszonych po wojnie księgozbiorów bibliotecznych i prywatnych, księgozbiór biblioteki powiększał się i wzbogacał. Nowa dyrektor wiedziała, że biblioteka to nie tylko książki i czasopiśma, lecz także ludzie. Była wymagająca w stosunku do pracowników, ale sprawiedliwa w ich ocenie. Dobro czytelnika było dla niej zawsze na pierwszym miejscu.

Praca w bibliotece nie wypełniała bez reszty jej życia. Interesowała się historią medycyny, a poza tym była człowiekiem czynu. Uczestniczyła aktywnie w życiu społecznym Akademii Medycznej i regionu. Przez kilka kadencji była przewodniczącą Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Świadomego Macierzyństwa w Białymstoku, a także aktywnym członkiem Oddziału Białostockiego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego i Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. Była organizatorem i pierwszym prezesem Białostockiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny. W latach 1961–1966, przez kilka kadencji, przewodniczyła Radzie Zakładowej Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia w Akademii Medycznej. Ponadto była członkiem w licznych organizacjach społecznych, takich jak: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Białostockie Towarzystwo Naukowe.

Dr Berta Szaykowska.

z dwoma synami: Tadeuszem i Januszem. W nowym domu dzieci otrzymały dobre wychowanie obywatelskie i patriotyczne. Tadeusz, urodzony w 1913 r., był lekarzem, zmarł w 1942 r., a Janusz, urodzony w 1916 r., został kapitanem-pilotem. Zginął w wypadku lotniczym w 1958 roku.

Z inicjatywy dr B. Szaykowskiej, podjęto w Białymstoku akcję pod nazwą „Kropla mleka”. Jej celem było bezpłatne zapewnienie specjalnie przygotowanego mleka niemowlętom, niemającym możliwości korzystania z pokarmu kobiecego. W ramach tej akcji prowadzono również szczepienia ochronne dla dzieci przeciw ospie. Po kilku latach, na podbudowie, którą zainicjowała akcja „Kropla mleka”, powołano Stację Opieki nad Matką i Dzieckiem w Białymstoku. W latach 1924 – 1939 kierowała nią dr B. Szaykowska. Inspirowana również przez dr. Tadeusza Boya-Żeleńskiego, z którym utrzymywała przyjacielskie kontakty, współorganizowała Poradnię Świadomego Macierzyństwa. Wielką troskę wykazywała przede wszystkim o dzieci z biednych rodzin, organizowała im pomoc.

Pedagogicznej. W roku 1932 za tę pracę otrzymała nawet podziękowanie od Kuratora Okręgu Szkolnego w Warszawie.

Dom dr Szaykowskiej w okresie międzywojennym (1918 – 1939) był autentycznym ośrodkiem kultury humanistycznej i życia umysłowego w Białymstoku. Gościli w nim wybitni ówcześni literaci i działacze kulturalni, tacy jak: Kazimierz Wierzyński, Jan Parandowski, Tadeusz Boy-Żeleński. Wygłaszali oni także odczyty na spotkaniach organizowanych przez Koło Miłośników Historii, Literatury i Sztuki w Białymstoku, których dr B. Szaykowska była współorganizatorem.

Podczas działań wojennych w roku 1939 Berta Szaykowska pracowała jako lekarz w Szpitalu Wojskowym Nr 303, zaś w okresie okupacji w Ambulatorium Pediatrycznym w Białymstoku. Mimo terroru okupacyjnego nie zaniedbywała działalności społecznej. Prowadziła czynną współpracę z Tajną Organizacją Nauczycielską (TON), była współorganizatorem tajnego nauczania. W 1943 r. w mieszkaniu państwa Szaykowskich

Nie chciał budować socjalizmu!

W numerze 10 (102) *Medyka Białostockiego* z października 2011 r., wraz z Magdaleną Szkudlarek, przedstawiliśmy biografię dr. Jana Walewskiego, znanego białostockiego dermatologa, pracującego w Białymstoku w czasach przedwojennych i w okresie powojennym. Podaliśmy informację, że w roku 1923 powołał on w naszym mieście Polskie Towarzystwo Eugeniczne, którego głównym celem było zwalczanie prostytucji i alkoholizmu oraz pomoc dzieciom z najbiedniejszych rodzin. Ubóstwo i wszelkie patologie były bowiem następstwami zakończonej kilka lat wcześniej pierwszej wojny światowej.

W 12 (104) numerze „Medyka Białostockiego” z grudnia 2011 r. prof. Zenon Mariak w artykule „Idee skompromitowane” ustosunkował się do artykułu mojego autorstwa i dr Magdaleny Szkudlarek. Wytłumaczył Czytelnikom, jak wiele zła przyniosła eugenika, a szczególnie jej wypaczona postać, jaką był rasizm hitlerowski. Niestety, nie wyjaśnił, że Towarzystwo Eugeniczne w Białymstoku w okresie, o którym pisaliśmy, opiekowało się ludźmi wykojejonymi, których los zepchnął w kierunku alkoholizmu i prostytucji. I tymi właśnie problemami społecznymi, poza pracą zawodową, zajmował się dr Walewski. Na czym więc polegała „walka ze zwyrodnieniem rasy,

które to idee doktor rozwijał nowatorsko w Polsce, w tym w Białymstoku?” – tego mój adwersarz niestety nie podaje.

Trudno również zgodzić się ze stwierdzeniem prof. Z. Mariaka, że: „Władze miejskie i wojewódzkie nie doceniły zasług dr. Walewskiego, iż pamiętano, że jeszcze w latach siedemdziesiątych idee eugeniki były świeżo skompromitowane”. Powód był zgoła inny. Ówczesny kierownik Wydziału Zdrowia nie wyraził zgody na przedłużenie pracy dr. Walewskiemu, a wniosek o odznaczenie, pismem z 24 grudnia 1960 r., oddalił, uzasadniając, że order ten przyznaje się za osiągnięcia w budowie socjalizmu, a takowych dr Walewski nie posiadał.

Mieczysław Sopek

Po przejściu na emeryturę pod koniec roku 1966, w wieku 77 lat, nadal pracowała na pół etatu na stanowisku kustosza. W rezultacie w dalszym ciągu miała wpływ na rozwój biblioteki. Utrzymywała nadal ożywione kontakty ze środowiskiem lekarskim Białegostoku. Zbierała materiały dotyczące znanych, a nieżyjących już lekarzy, związanych z Białostoczczyzną. Przymierzała się do opublikowania biografii lekarzy dawnego województwa białostockiego. Sporządzony przez nią spis zawiera 636 alfabetycznie ujętych nazwisk. W celu zebrania wiadomości o zasłużonych, a nieżyjących lekarzach, korespondowała z ich rodzinami. Część tej korespondencji oraz

biografie niektórych lekarzy znajdują się w Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku¹.

Długoletnia i owocna praca dr Szaykowskiej została uhonorowana licznymi

odznaczeniami państwowymi i regionalnymi, m.in.: „Orderem Sztandaru Pracy I i II Klasy”, „Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski”, Odznaką „Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia”, Złotą Odznaką „Zasłużony Białostoczczyźnie”, Medalem pamiątkowym „Za Szczególne Zasługi dla Uczelni”.

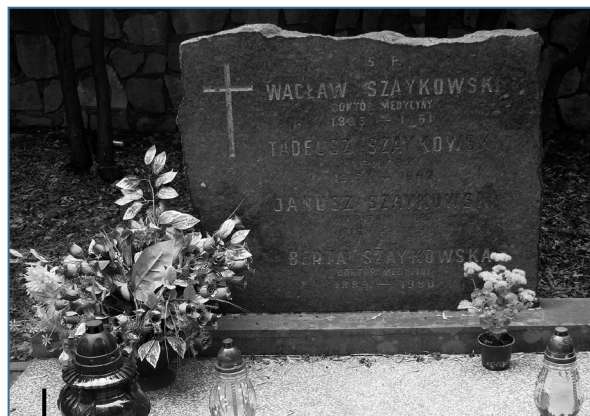
Doktor Berta Szaykowska zmarła 8 sierpnia 1980 r. Pochowana została we wspólnym grobie z wcześniej zmarłym mężem Wacławem Szaykowskim na Cmentarzu Miejskim w Białymstoku.

Mieczysław Sopek

Dr n. med., były wieloletni pracownik Zakładu Anatomii Prawidłowej Człowieka UMB.

Magdalena Szkudlarek

Dr n. med., adiunkt Zakładu Anatomii Prawidłowej Człowieka UMB.

Grób rodziny Szaykowskich.

¹ Biografie lekarzy, znajdujące się w archiwum białostockiego Uniwersytetu Medycznego, wykorzystano przy publikacji „Lekarze białostoccy w okresach międzywojennym i powojennym” w kolejnych numerach „Medyka Białostockiego”.